

Licht tegen dementie

Tekst

Tom Cassauwers

Beeld

CONIX RDBM Architects

Onderzoek toont aan dat veel licht goed is voor ouderen. Daarom overgoot architectenbureau CONIX RDBM Architects het ontwerp voor het nieuwe Woonzorgcentrum Zonnestraal in het Vlaamse Lint met licht. “Oudere mensen capteren minder licht wat de voorgang van dementie versnelt. Met ons ontwerp gaan we dat tegen”, zegt architect Frederik Jacobs.

Woonzorgcentrum Zonnestraal, ontworpen door architectenbureau CONIX RDBM Architects, bevindt zich in de Vlaamse gemeente Lint op een steenworp afstand van het dorpscentrum met winkeltjes en cafés. Frederik Jacobs stond aan het hoofd van het project. Samen met Karen Van Nuffelen, die instond voor de technische tekeningen en het interieur, en werfarchitect Kristof Gebruers. Het woonzorgcentrum werd in 2018 opgeleverd. "Het ontwerp gaat al jaren terug", vertelt de architect. "In 2013-2014 zijn we gestart met bouwen, maar het plan dateert van daarvoor. Het is een project van lange adem geweest". Omdat ze ervoor kozen om het nieuwe woonzorgcentrum niet op een afgelegen campus te bouwen, maar op de locatie van het verouderde pand dichtbij het centrum, moest er gefaseerd gebouwd worden. Zo konden de bewoners blijven, terwijl het nieuwe gebouw werd neergezet. "Dat kostte wat meer, maar helpt echt bij de integratie van bewoners in de gemeenschap. Als ze dat nog kunnen, zijn ze binnen vijf minuten in het centrum waar ze iets kunnen gaan drinken."

Extra sterke verlichting

Bij binnenkomst zijn er duidelijk twee vleugels te onderscheiden: een open gedeelte met eetzalen en gemeenschappelijke ruimtes en een vleugel voor de bewoners met dementie. De vleugel voor de bewoners bestaat uit drie verdiepingen opgetrokken uit baksteen, pleister en hout. Elke verdieping bevat een gemeenschappelijke

ruimte, een terras en kamers voor de bewoner. Er zijn in het totaal 83 kamers, die allemaal uitkijken op een tuin, een straat of een pad.

Jacobs: "Er is een duidelijke passage rond het gebouw wat zorgt voor een goede link tussen de bewoners en de

HET IS DE DIALOOG DIE DE BESTE RESULTATEN OPLEVERT

dorpskern." Het gebouw vormt een U rondom een open tuin op het zuiden. Dat levert binnen veel licht op: "We willen zoveel mogelijk daglicht naar binnentrekken." Licht staat centraal in het ontwerp. CONIX RDBM Architects baseerde zich op studies van professor Jan De Lepeleire van de KU Leuven die de noodzaak van veel licht voor ouderen benadrukken. "Evidence-based ontwerpen is iets waarin we sterk geloven", zegt Jacobs. "Bij oudere mensen gaat de captatie van licht achteruit omdat het oog verandert. Het effect van minder licht zorgt dat de gezondheid versneld achteruitgaat, zeker bij dementerende mensen. Daarom maakten we de beslissing om in extra veel licht te voorzien." Dat vertaalt zich in grote ramen die zoveel mogelijk daglicht moeten binnenlaten en extra sterke elektrische verlichting.

bevinden. Dat zuigt nog eens extra daglicht binnen en zorgt dat die gemeenschappelijke plekken aan twee zijden door open ruimte geflankeerd worden. Jacobs: "De bewoners hebben zo zicht op de tuin, maar ontvangen ook licht uit de patio."

Voor CONIX RDBM Architects volgt dit project uit hun expertisegebied. Rusthuizen zijn een specialisatie. Het bureau maakte bijvoorbeeld het ontwerp voor De Wingerd in Leuven, een toonaangevend opvangtehuis voor personen met dementie. Niettemin kwam het idee van extra verlichting er niet dankzij hun ervaring, maar dankzij een uitgebreid participatietraject.

"Het was leuk dat wij niet gewoon het ontwerp maakten met de directeur, maar met een werkgroep waar iedereen aan deelnam", legt Jacobs uit. "Er zaten bijvoorbeeld vertegenwoordigers van de werknemers in die werkgroep. De poetsvrouw zat letterlijk mee aan tafel. Dat geeft de beste ingrediënten om van zo'n ontwerp een succes te maken." Via de werkgroep kwam het architectenbureau ook in aanraking met de KU Leuven en de studies van professor Jan De Lepeleire.

Op de beganegrond, die minder daglicht ontvangt, werd zelfs verlichting van maar liefst 2500 lux geplaatst, terwijl de voorschriften slechts 500 vragen. De elektrische verlichting is duidelijk zichtbaar. In de gemeenschappelijke ruimtes hangt bijvoorbeeld een lamp die een groot deel van het plafond bedekt.

VOOR DE GEZONDHEID
VAN OUDEREN IS HET
BETER OM VEEL LICHT TE
HEBBEN

Participatietraject

Een ander element van het lichtontwerp is een centrale patio. Deze is middenin de bewonersvleugel gesitueerd, vlak naast de gemeenschappelijke ruimtes voor de bewoners die zich op elk van de drie verdiepingen

Zicht op straat

In het gebouw zijn veel lichten gedimd. De reden blijkt dat ze soms pijn aan de ogen van de verpleegsters doen. "Dit soort licht is niet altijd even evident" vertelt Jacobs. "Voor jongere mensen is fel licht misschien niet zo gezellig, maar voor ouderen is het beter om veel licht te hebben. Als je dat af en toe bijgeeft kan dat nuttig zijn. Zeker omdat België niet het lichtste land is." De felle lichten roepen natuurlijk vragen op met betrekking tot verbruik en duurzaamheid. Ook hierin heeft CONIX RDBM Architects bewuste keuzes gemaakt. "Het gaat hier om ledlichten die relatief weinig verbruiken. Verbruik is een element geweest waaraan we steeds dachten. We werkten samen met het bedrijf Cenergie om dat gedeelte te toetsen."

Licht is natuurlijk niet de enige component van het ontwerp die afgestemd is op de doelgroep. Aan alle kanten van het gebouw is zicht op een straat of een pad, waar regelmatig voorbijgangers passeren omdat het complex zo dicht bij het centrum van Lint ligt. "Jongere mensen vinden het misschien minder leuk om direct naast hun kamer de straat te zien, maar in een rusthuis zijn dit de meest begeerde kamers", vertelt Jacobs.

Openhaard

Daarnaast is er nog een hele reeks details ontworpen voor het doelpubliek. Zo zijn er geen grote contrasten in kleur, want dat zou voor een valreflex kunnen zorgen. Het plafond is lager omdat de verlichting afgesteld moet zijn op de gezondheid van de bewoners. En in de gemeenschappelijke ruimte staat een openhaard. "Je moet altijd de afweging maken tussen huiselijkheid en praktisch onderhoud."

Wat voor Jacobs centraal blijft in de aanpak van dit

**IN EEN RUSTHUIS ZIJN
KAMERS MET ZICHT OP
EEN STRAAT DE MEEST
BEGEERDE**

Tijdens het ontwerpen van Woonzorgcentrum Zonnestraal steunden de architecten op het onderzoek van professor Jan De Lepeleire van de KU Leuven. Zijn onderzoek toont aan dat verlichting met een hoge sterkte en kleurtemperatuur goed is voor patiënten met dementie. Het verbetert de slaap, remt de achteruitgang van de cognitie en vermindert depressies. De belangrijkste praktische resultaten daarvan zijn een verlaagd risico op vallen en een verminderde noodzaak tot medicatie.

project zijn niet zo zeer de ontwerpkeuzes, maar hoe tot die keuzes gekomen is. "Vroeger was het vaak zo dat architecten dachten dat ze god waren en dat ze alles konden bepalen. Maar wij zijn geen architecten die zeggen wat iedereen moet doen. Wij helpen met het realiseren wat de stakeholders willen en nodig hebben. Het is de dialoog die de beste resultaten oplevert. En dat zijn misschien puur architecturaal niet de meest in het oog springende projecten, maar de tevredenheid van de mensen die hier werken en wonen zal hoger zijn. Als je duurzaam wil ontwerpen dan moet je dat met alle stakeholders doen."